

DEPARTMENT OF
POLITICAL SCIENCE

FOUNDED 1999

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Журналистика және саясаттану факультеті
Саясаттану кафедрасы

L.N. Gumilyov Eurasian National University
Faculty of Journalism and Political Science
Department of Political Science

Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева
Факультет журналистики и политологии
Кафедра политологии

**«ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН: ТҰРАҚТЫЛЫҚ ПЕН ПРОГРЕСКЕ 30
ЖЫЛ»**

XI-ші Халықаралық ғылыми-практикалық
конференция материалдары
9 сәуір 2021 ж.

**«INDEPENDENT KAZAKHSTAN: 30 YEARS OF STABILITY AND
PROGRESS»**

Proceedings of the XI-International Scientific and Practical Conference
on April 9, 2021

**«НЕЗАВИСИМЫЙ КАЗАХСТАН: 30 ЛЕТ СТАБИЛЬНОСТИ И
ПРОГРЕССА»**

Материалы XI-Международной
научно-практической конференции
9 апреля 2021 г.

Нұр-Сұлтан, 2021

УДК 327(063)
ББК 66.4 (0)
С 69

Редакционная коллегия:

К.полит. наук, ассоциированный проф. **М.К. Дюсембекова**, Казахстан
Кандидат политических наук, профессор **Е.Л. Нечаева**, Казахстан
Доктор политических наук, профессор **Е.В. Матвеева**, Россия
Кандидат политических наук, доцент **М.К. Тулебаева**, Казахстан
Магистр социальных наук, преподаватель **Н.Болатулы**, Казахстан

«Независимый Казахстан: 30 лет стабильности и прогресса».

Сборник материалов XI-Международной научно-практической конференции. (9 апреля 2021 г.) – Нур-Султан, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева.

ISBN 978-601-337-516-8

Сборник материалов международной научно-практической конференции содержит тезисы докладов преподавателей, докторантов PhD, магистрантов в области политических наук. Основная тематическая направленность дискуссионных вопросов отражает аспекты реализации социальной политики государства в условиях глобализации, актуальные проблемы политической науки.

В докладах сохранен авторский стиль. Материалы сборника предназначены для широкого круга научной и научно-педагогической общественности, могут быть использованы в теории и практике прикладной политологии и международных отношений.

Ответственность за аутентичность и точность цитат, имен, названий и иных сведений, а также за соблюдение закона об интеллектуальной собственности несут авторы публикаций.

ISBN 978-601-337-516-8

**© Кафедра политологии
ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2021.**

«Тәуелсіз Қазақстан: тұрақтылық пен прогреске 30 жыл» атты XI-ші Халықаралық ғылыми-практикалық конференция жинағы

прогнозировать ситуацию на политическом рынке в период избирательной кампании и последствия воздействия на электоральное поведение.

Список использованных источников

1. М.В.Ильин, М.А.Шиковец. Политические технологии избирательного процесса// Управленческое консультирование. 2005 №1 (17). С. 143-151.
2. Г.Г. Почепцов. Информационно-психологическая война. – М: Синтег, 2000, 486 с.
3. Н. А. Девяткин. Словарь парламентских терминов. - Пермь, 2007, 80 с.
4. <https://zakon-kz.turbopages.org/zakon.kz/s/5048314-s-chem-idut-na-vybory-kazahstanskije.html>
5. <https://ia--centr-ru.turbopages.org/ia-centr.ru/s/experts/zhanar-tulindinova/osobennosti-partiynogo-rebrendinga-v-kazahstane-naivnost-politpiara/>
6. https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/obyavleniyi-okonchatelnyie-itogi-vyiborov-v-kazahstane-425672/
7. <http://www.sloganbase.ru>
8. <http://gefter.ru/archive/9197>
9. https://psyera.ru/vidy-politicheskoy-reklamy_8398.htm
10. <https://www.kp.ru/daily/217185/4290866/>
11. <http://advertology.ru/article62221.htm>
12. <http://barackobama.com/>

Сатқанбаева Ұлдана Нұрмағанбетқызы
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразиялық Ұлттық Университеті
Нұр-Сұлтан, Қазақстан
[**satkanbaeva.dana@gmail.com**](mailto:satkanbaeva.dana@gmail.com)

**ҚАЗАҚСТАН ЖАСТАРЫНЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН
ҚАЛЫПТАСТЫРУ**

Annotation: As the title implies the article reveals the place of ecological consciousness and ecological culture in the ecological education of young people. The article discusses the basics of educating young people about environmental literacy and culture. The principles of environmental culture, environmental education and the formation of an environmental approach are given. The results of PEST analysis work aimed at educating young people in environmental literacy and culture are shown.

Keywords: ecology, environmental education, environmental policy, ecological culture, environmental consciousness, environmental protection, green economy, environment, youth.

Қазіргі кезде жастарға экологиялық білім беру және тәрбие беру мәселесі өзекті бағыттарының бірі болып табылады. Адам өзінің дамуының барлық кезеңдерінде өзінің жеке қауіпсіздігін қамтамасыз етуге және сыртқы әлеммен өзара әрекеттесудің барлық деңгейлерінде денсаулығын сақтауға үнемі ұмтылды. Қоршаған орта проблемаларына байланысты зерттеулер көрсеткендей, қоршаған ортаны сақтау мәселелерін шешпестен экономиканың одан әрі дамуы болжанбайтын салдары бар жаһандық өзгерістерге әкелуі мүмкін.

Техногендік қоғамның қарқынды дамуына байланысты қоршаған ортаның ластану қарқынды жүруде. Халықтың өмір сүру деңгейі мен саны артты, бұл қоғамдағы сұраныс пен тұтынудың артуына әкелді, ал тұтыну - қызмет көрсету саласында өндіріс пен сервистің артуына әкелді. Кәсіпорындар пластмасса мен целлюлоза өндірісін ұлғайтты. Бұл пластмасса мен қатты қалдықтардың ұзақ уақыт ыдырау салдарынан қоршаған ортада қалдықтардың

«Тәуелсіз Қазақстан: тұрақтылық пен прогреске 30 жыл» атты XI-ші Халықаралық ғылыми-практикалық конференция жинағы

көбеюіне әсер етті. Бұл қоршаған ортаның тез ластануына әкелді. Қоршаған ортаның ластануы өндірісте қатты және сұйық қалдықтардың үлкен көлемінде өңдеу салдарынан өсе бастады. Қалдықтардың көбеюі адамдардың тұтыну көлемінің өсуі, өндірушіден мол мөлшерде тауарларды талап етуінен қалдықтар адамзаттың күрделі проблемасына айналуда.

Қоршаған ортаның апатты ластануы артып келеді, бұл проблемалар бүгінгі күнге дереу шешім қабылдауды және экологияны сақтауға күресті ұлғайтуды қажет етеді. Мұның бәрі табиғатта одан әрі өмір сүру үшін сақтау үшін, мемлекет пен әр азаматтың қатысуын қажет ететін және жас ұрпақты экологиялық тәрбиеге баулуды талап ететін қағида. Мұндай жағдай жастарға экологиялық білім мен мәдениетті одан әрі дамытуды қажет етеді. Қоғамда табиғаттағы техносфераның жағымсыз факторларының әсерінен қорғау қажеттілігі бар, тағы экологиялық мәдениетті қалыптастыру міндеті алға қойылуына қажеттілігі туындауда.

Жастардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру процесін зерттеу көптеген экологиялық проблемалардың, ең алдымен қоғамның руханилығының болмауынан, жабайы табиғатқа деген тәуелділіктен, табиғи ресурстарға тұтынушылық қарым-қатынастан және азаматтардың экологиялық мәдениетінің төмендігінен туындағанын көрсетеді. Сонымен, жалпы мақсат экологиялық мәдениетті қалыптастыру болып табылады.

Бүгінгі күні өмірге, табиғатқа деген көзқарасты тұрақты құндылықтар ретінде өзгерту қажеттілігі туралы мәселе өткір тұр. Осыған байланысты экологиялық білім беру аспектісінде жеке тұлғаны тәрбиелеу мәселелері көбірек көтерілуде. Ғалымдардың, саясаткерлердің, қоғам қайраткерлерінің көбеюі жаһандық экологиялық проблемалардың шешілуін тұтынушылардың табиғатқа деген көзқарасының өзгеруімен және қоғамда экологиялық мәдениеттің қалыптасуымен байланыстырады.

Адамзат дамуының қазіргі кезеңіндегі жаһандану көптеген қиындықтарды тудырды, соның ішінде өзгерістер мен ақпараттық революцияның ауқымы, әлемдік нарық, әскери қақтығыстар мен халықаралық терроризм, кедейлік, сондай-ақ әлемдік экологиялық дағдарыс. Жаһанданудың ең жағымсыз салдары - бұл әлемдегі энергетикалық және минералды ресурстардың сарқылуының көбеюі, сонымен қатар қоршаған ортаға антропогендік әсер ету, планетадағы адамдардың болашақ ұрпақтарының ғана емес, сонымен қатар қазіргі тірі ұрпақтың да әл-ауқатына қауіп төндіреді.

Біз экологиялық білім берудің жалпы мақсаты жеке тұлғаның экологиялық мәдениетін қалыптастыру деп санаймыз. Экологиялық мәдениетке ие адам ғылыми білімді игеріп, табиғатқа қатысты моральдық құндылық бағдарларын игеруі керек, сонымен қатар қолайлы жағдайларды, табиғи ортаны сақтау бойынша практикалық дағдыларын дамытуы керек.

Экологиялық проблеманың негізгі себептерінің бірі - жедел нәтижелерге бағдарланған және өз әрекеттерінің ұзақ мерзімді салдарын келтіре алмайтын қазіргі заманғы «өркениетті» адамның психологиясының ерекшеліктері.

Экологиялық мәдениеттің қалыптасуы ұзақ эволюциялық тарихи процесс болып табылады. Экологиялық ойлауды дамыту - жеке тұлғаның, халықтардың, елдердің экологиялық мәдениетін, экологиялық өркениетін көтерудің негізі. Адамдар тек өздері үшін жер бетінде өмір сүріп қана қоймай, белгілі бір биосфералық функцияны орындауы керек екенін түсіну экологиялық дүниетанымның негізгі парадигмасы және экологиялық мәдениеттің негізгі бөлігі болып табылады.

Экологиялық мәдениет - қазіргі кезде қарқынды дамып, қоғамдық санаға сіңіріліп отырған күрделі санат. «Экологиялық мәдениет» және «экологиялық білім» бір-бірімен тығыз байланысты ұғымдар.

Елімізде Қазақстан Республикасының экологиялық білім беру тұжырымдамасы жасалып, бекітілді. Тұжырымдамада экологиялық білім мен тәрбиенің, экологиялық білім беру жүйесі мен стратегиясының, экологиялық мәдениеттің анықтамалары берілген.

Қазақстанда экологиялық білім беру жалпы білім беру жүйесінің бір бөлігі ретінде қарастырылады, алайда оны дамытудың нормативтік-құқықтық, ұйымдастырушылық, ғылыми, оқу-әдістемелік, ақпараттық, материалдық-техникалық компоненттерін жасауды қамтамасыз ететін арнайы шараларды әзірлеу қажеттілігі атап өтіледі. Қазіргі уақытта

«Тәуелсіз Қазақстан: тұрақтылық пен прогреске 30 жыл» атты XI-ші Халықаралық ғылыми-практикалық конференция жинағы

жаһандық экологиялық проблемаларды шешуде және қоршаған ортаны қорғау мен экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласында халықаралық стандарттарды қолдануда халықаралық ынтымақтастықты дамыту қажет.

Қазақстанда Қазақстан Республикасының «жасыл экономикаға» көшуі бойынша нақты жағдайлар жасалған. «Жасыл экономикаға» көшу жөніндегі алты қағидаттың бірі «бизнеске және халық арасында экологиялық мәдениетті оқыту және қалыптастыру», білім беру және кадрлар даярлау жүйесінде табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану және қоршаған ортаны қорғау туралы қолданыстағы білім беру бағдарламаларын жетілдіру және жаңаларын әзірлеу қажеттілігі туындауда. Білім беру бағдарламаларына қоршаған ортаны қорғау және орнықты даму мәселелері бойынша элективті курстарды енгізу сияқты мәселелерге ерекше назар аударылды, бұл білім беру саласындағы нысаналы міндет ретінде орнықты даму мүддесінде білім беруді қамтамасыз етуге мүмкіндік береді [1].

Еліміздің «жасыл» даму жолына өтуінің стратегиялық міндеті айқындалды. Экологиялық білімге келетін болсақ, бұл тұрақты даму идеяларын жүзеге асыруға қабілетті, экологиялық мәдениеті бар азаматтардың жаңа ұрпағын қалыптастыру.

Экологиялық мәдениет мыналарды қамтиды: экологиялық негізделген белсенділік пен мінез-құлыққа тән экологиялық өмір салты; экоцентрлік дүниетаным, жаһандық ойлау; табиғат пен адам әлеміне құндылық қатынасы; экологиялық белсенділік, жауапкершілік, міндет, үнемділік, салауатты өмір салты жатады. Бұл тұрғыда студенттерді кәсіби даярлауда жаратылыстану білімінің маңызы ерекше. Ол экологиялық мәдениеттің және өмір салтының іргелі ғылыми негіздерін қалайды.

Қазіргі қоғамда, бұған қарамастан, экологиялық мәдениеттің нақты мәселесіне жеткілікті көңіл бөлінбейді, бұл мәселе бойынша ғылыми әдебиеттер өте аз. Өкінішке орай, табиғат жағдайы мен әлемдегі экологиялық мәдениеттің деңгейі арасындағы байланыс айқын емес.

Жер бетінде болып жатқан жаһандық процестер мен жаһандық мәселелер біртұтас әлемдік шешімдер мен әрекеттерді қажет етеді. Адамдарды жаһандық қауымдастыққа біріктіру және осы қауымдастықты сақтау - уақыт тенденциясы және экологиялық дағдарыстан шығудың шарты. Мұндай ауысуды бастау үшін ғылыми-теориялық база, әдіснамалық әзірлеме және практикалық іс-шаралардың нақты бағдарламасы қажет.

XXI ғасырға қадам басып, адамзат қоғам дамуының сапалы жаңа кезеңіне өтті. Тұрақты қоғам экологиялық мәдениетсіз мүмкін емес, оның қалыптасуы тікелей ұйымдастырылған экологиялық білімге, олардың өзара тығыз байланыстағы және бірін-бірі толықтыра отырып, ағартуға және тәрбиелеуге байланысты [2].

Мәдениет - бұл ұжымда қалыптасқан қарым-қатынас деңгейі, дәстүр бойынша қалыптасқан нормалар мен мінез-құлық үлгілері осы этникалық топтың және әртүрлі әлеуметтік топтардың өкілдері үшін міндетті. Мәдениет әр ұрпақтың дағдылары мен тәсілдерінің объективті әлемін ғана емес, мәдени құндылықтарын, мінез-құлық үлгілерін дамытуы арқылы әлеуметтік тәжірибені беру формасы ретінде пайда болды. Сонымен, мәдениеттің негізгі қызметі - әлеуметтік қалыптастырушы, білім беру және тәрбиелеу. Демек, адам өмірінің жекелеген салаларындағы барлық өзгерістер экономикада, саясатта және т.б. белгілі бір қауымдастықтың жалпы мәдени деңгейімен анықталады.

«Қоршаған ортаны қорғау дегеніміз негізінен қоршаған ортаның табиғи жағдайын жақсарту, табиғи ресурстарды тиімді пайдалану, табиғи байлықтарды сақтау және көркейту негізінде табиғат пен қоғамның өзара үйлесімді әрекетін қамтамасыз етуге бағытталған мемлекеттік және қоғамдық іс шаралар жүйесі» болып табылады [3].

Қоршаған ортаны қорғау мәселесі бойынша қолданбалы саясаттануда қолданылатын PEST-талдау әдісі арқылы № 1 кесте бойынша ғылыми зерттеуімізді ұсынамыз.

POLITICAL САЯСИ	ECONOMICAL ЭКОНОМИКАЛЫҚ
<p>1. Қазіргі Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі 2007 жылы 9 қаңтарда қабылданды. Соңғы 12 жылда оған 70-ке жуық түзетулер енгізілді, бұл оның жетілмегендігін көрсетті. Сондықтан 2018 жылы мемлекет басшысы уақыт талабына сай келетін жаңа Экологиялық кодексті әзірлеуді бұйырды [4]. Осы 2020 жылдың қараша айында Мәжіліс жаңа Экологиялық кодекстің жобасын екінші оқылымда мақұлдады. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыруға және шешуге үлкен міндеттер жүктелді.</p>	<p>1. «Ластаушы төлейді» қағидатын енгізу арқылы азаматтардың экологияға теріс әсері үшін, жоғары төлемдерді төлеп экологиялық айыппұлдардан бюджетке қаражат түседі [5].</p> <p>2. Елдің көптеген аймақтарында жергілікті билік қоршаған ортаны қорғау шараларына түскен қаражаттың аз ғана бөлігін жіберуде. Экологиялық төлемдерден түсетін түсімдердің нысаналы бағыты бөлінбейді.</p>
TECHNOLOGICAL ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ	SOCIO-CULTURAL ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ
<p>1. Қоршаған ортаны жақсарту бойынша мобильді технологияларды енгізу арқылы қоқыс жинайтын мобильді қосымшалар жасау.</p> <p>2. Өндірістік ұйымдарда «көп циклді қайта өңдеу» технологиясын енгізу барысында қалдықтарды азайту және қоршаған ортаны аз ластау мақсатында қолдану.</p>	<p>1. Экологияға қатысты халықтың экологиялық білімі мен мәдениетінің деңгейін арттыру.</p> <p>2. Халықтың қоршаған ортаға қатысты әлеуметтік жауапкершілік деңгейін көтеру.</p> <p>3. Күнделікті бұқаралық ақпарат құралдарында табиғатты құрметтеуді насихаттап хабардар ету.</p>

Кесте 1. «Қазақстан Республикасындағы қоршаған ортаны қорғау мәселелеріне байланысты «PEST-талдау»

Талдауды қорыта келе, жоғарыда келтірілген болжамдарды ескеретін болсақ, елімізде қоршаған ортаны қорғаумен тек мемлекеттік деңгейде ғана айналыспауы керек. Мемлекетімізде өмір сүретін кез-келген азамат қоршаған ортаға жауапкершілікпен және құрметпен қарап, табиғатты қорғауға үлес қосуы керек.

Қоршаған ортаны қорғаудың маңызды аспектісі - жас ұрпаққа экологиялық білім беру маңызды рөл атқаратын экологиялық еріктілік. Егер адамның өзі экологиялық іс-шараларға қатысатын болса, онда ол мұның не үшін және неге маңызды екенін біледі. Ал мұндай білімді адамдар экологиялық жауапкершілікке негізделген қоғамның негізі болып табылады.

Қазір экологиялық іс-шараларға көптеген адамдар тартылды. Бұл белсенділікті сақтау, оны трендке айналдыру маңызды. Өйткені, акциялар іс-әрекет үшін емес, кейінгі ұрпақтың өмірі мен қазіргі тірі ұрпақтың да әл-ауқаты үшін өткізілуде.

«Тәуелсіз Қазақстан: тұрақтылық пен прогреске 30 жыл» атты XI-ші Халықаралық ғылыми-практикалық конференция жинағы

Балалар мен жастардың экологиялық жауапкершілікті мінез-құлқы әдетке айналуы және күнделікті өмірге айналуы керек. Бұл зерттеудің мақсаты жастардың экологиялық проблемаларға қатынасын және олардың адекватты экологиялық мәдениетті қалыптастыру қажеттілігін түсіну ерекшеліктерін зерттеу болды.

Бүгінгі таңда Қазақстандағы жағдай, өкінішке орай, экологиялық мәдениеттің төмен деңгейімен сипатталады, ол келесі аспектілерде көрінеді:

Біріншіден, жастардың экологиялық мінез-құлқында (бүгінгі таңда қабылданған адамның табиғатқа деген тұтынушылық көзқарасы. Адамның табиғатпен қарым-қатынасын барынша үйлестіруге және ұқыпты қарым-қатынас пен оның байлығын арттыруға бағытталуы керек);

Екіншіден, экологиялық білім беруде (жастар табиғат және оның қоғаммен байланысы туралы, адамның өндірістік қызметіне байланысты қоршаған ортадағы өзгерістер туралы білімдер туралы нақты түсінікке ие емес);

Үшіншіден, экологиялық тәрбие мәселелерінде (қазіргі уақытта табиғатқа құрметсіздік байқалады, оның тағдыры үшін жеке жауапкершіліктің болмауымен және оның сұлулығын қорғау мәнін аз түсінумен бірге жүреді).

Сонымен бірге жастардың экологиялық мәдениетін кездейсоқ түрде қалыптастыру мүмкін емес, бұл жастарды және қоғамның басқа мүшелерін қоршаған ортаны қорғауда белсенді қадамдар жасауға итермелейтін мақсатты және жүйелі дамуды қажет ететіндігін атап өткен жөн. Адамдардың табиғаты және денсаулығын күту процесіне халықтың барлық топтарын барынша тарту экологиялық мәдениетті қалыптастыру жөніндегі қызметтің ең маңызды аспектісі болып табылады. Сондықтан оқытудың, тәрбиенің және білім берудің барлық құрылымдары мен деңгейлерінің мақсатты үздіксіз ізденісті қажет етеді.

Жастардың көзқарасы көбіне бұқаралық ақпарат құралдарына басым, соның ішінде Интернет арқылы таралады. Сонымен қатар экологиялық мәдениетті қалыптастырудың негізгі бағыттары да қоғамның санасына экологиялық принциптер енгізілмейінше тиімді іс-әрекеттер жүзеге асырыла алмайтыны анық. Мысалы, мұндай экологиялық принциптерді жаппай білім беру және табиғатты құрметтеуді сапалы насихаттау арқылы енгізуге болады.

Жоғары экологиялық мәдениетті қалыптастыру адамның өмір бойына созылуы керек, сондықтан оны тәрбиелеу кәсіптік оқыту мен біліктілікті арттыру орталықтарын қоса білім беру жүйесіне енуі керек. Бұл мәселеде отбасының позициясы да өте қажет, өйткені адамның алғашқы принциптері мен әдеттері отбасында анықталады.

Сонымен, экологиялық мәдениеттің қалыптасуын жастардың ойлау, сезіну және мінез-құлқы тәсілдеріндегі бекітудің күрделі, ұзақ және көп өлшемді процесі ретінде қарастырған жөн.

Қорыта айтқанда, Бүгінгі таңда экологиялық құндылықтарды, экологиялық сананы, экологиялық этиканы қалыптастыратын уақыт келгенін көрсету маңызды, экологиялық мәдениеттің өзара әрекеттесетін компоненттерін қалыптастыру барысында табиғатты сүйетін адам қалыптасады.

Экологиялық мәдениетті ерте жастан тәрбиелеу керек. Демек, жеке тұлғаның экологиялық мәдениетінің дамып келе жатқан түрін қалыптастыруға бағытталған экологиялық тәрбие мен білім беру жүйесіне барлық жауапкершілікпен қарау қажет.

Адам табиғи ресурстарды ұқыпты пайдалануға, экожүйелердің барлық түрлерін сақтауға мүмкіндік беретін білімді игеруі керек. Қоршаған ортаны қорғау білімін игеріп оны күнделікті өмірде қолданып және қоршаған ортаның тазалығы мен қауіпсіздігі үшін жауапкершілікті сезіну экологиялық мәдениеттің негізін құрайды. Экологиялық мәдениет қалыптасқан қоғамда әр адам табиғатқа парасатты, ұқыпты және жауапкершілікпен қарайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Жилбаев Жанбол Октябрович, Моисеева Людмила Владимировна Реализация Концепции экологического образования Республики Казахстан // Педагогическое

«Тәуелсіз Қазақстан: тұрақтылық пен прогреске 30 жыл» атты XI-ші Халықаралық ғылыми-практикалық конференция жинағы

образование в России. 2016. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/realizatsiya-kontseptsii-ekologicheskogo-obrazovaniya-respubliki-kazahstan>.

2. Лещинская В. В., «Экологическая культура для устойчивого развития» Nauchnye i tekhnicheskie biblioteki, №3, Март 2006, С.58-62, URL: <https://dlib.eastview.com/browse/doc/10052156>.

3. Қоршаған ортаны қорғау және табиғатты пайдалануды экономикалық реттеу. URL: <https://www.zakon.kz/4939184-orsha-an-ortany-or-au-zh-ne-tabi-atty.html>

4. В Казахстане будет новый экологический кодекс. Что изменится? URL: https://livingasia.online/2019/05/17/noviy_eco_kodeks/.

5. Новый экологический кодекс Казахстана: ожидания и перспективы. URL: <https://cabar.asia/ru/novyj-ekologicheskij-kodeks-kazahstana-ozhidaniya-i-perspektivy>.